

PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 16/2006 vp

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2004

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 6 päivänä syyskuuta 2005 lähettänyt perustuslakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksen vuodelta 2004 (K 9/2005 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- eduskunnan oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio, apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen ja apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- hallitusneuvos Kari Kiesiläinen, oikeusministeriö

- projektijohtaja Jaakko Kuusela, valtiovarainministeriö
- korkeimman oikeuden presidentti Pauliine Koskelo
- korkeimman hallinto-oikeuden presidentti Pekka Hallberg
- ma. markkinaoikeustuomari Tommi Vuorialho, markkinaoikeus
- ylituomari Timo Havu, vakuutusosasto
- oikeustieteen tohtori Laura Ervo
- professori Teuvo Pohjolainen.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- professori Olli Mäenpää
- professori Martin Scheinin.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuodelta 2004 on edellisten vuosien tapaan hyvin laadittu ja selkeä esitys oikeusasiamiehen toiminnasta ja yleisemmistä laillisuusvalvonnassa esiin nousseista ongelmista. Kertomus sisältää oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten puheenvuorot laillisuusvalvonnassa esille tulleista ajankohtaisista aiheista, katsauksen kertomusvuoden toimintaan, havaintoja perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen ongelmista, telepakkokeinojen ja peitetoinnin valvon-

taa koskevan jakson sekä asiaryhmittäiset kuvaukset oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnasta. Kertomuksesta saa kattavan kuvan oikeusasiamiehen toiminnasta kertomusvuonna.

Oikeusasiamies valvoo tehtävänsä hoitaessaan perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista. Oikeusasiamiehen kertomuksessa tulee eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 12 §:n mukaan kiinnittää erityistä huomiota perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Perus- ja ihmisoikeudet ovatkin hallitsevassa asemassa laillisuusvalvonnassa, ja se käy jo vakiintuneesti ilmi läpi koko kertomuksen.

Kertomusvuoden aikana ratkaistujen laillisuusvalvonta-asioiden määrä (3 286) on kasvanut edellisvuodesta (2 928). Kanteluiden keskimääräinen käsittelyaika on 7,6 kuukautta. Kanteluita oikeusasiamiehelle (2 950) tehtiin edellistä vuotta (2 498) huomattavasti enemmän. Kertomusvuonna tarkastuksia (79) tehtiin edellisvuotta (94) vähemmän. Kertomuksesta ilmenee, että toimenpiteisiin johtaneita ratkaisuja oli vuonna 2004 yhteensä 542. Näistä huomautuksia oli 37 ja käsityksiä 462. Käsityksistä moittivia oli 204 ja ohjaavia 258. Virkasyytteitä määrättiin nostettaviksi kolme.

Valiokunta ei ole erikseen arvioinut oikeusasiamiehen yksittäisiä ratkaisuja tai kannanottoja.

Telepakkokeinojen ja peitetoiminnan valvonta

Telepakkokeinojen käytön ja peitetoiminnan valvonta ovat oikeusasiamiehen erityistehtäviä. Kertomuksessa on perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla varattu telepakkokeinoja ja peitetoimintaa varten oma pääjakso (PeVM 15/2002 vp). Siten on voitu muodostaa menettely, jossa perustuslakivaliokunta kuulee näiden kysymysten osalta asiantuntijoita ja oikeusasiamiehellä on mahdollisuus esittää näkemyksensä kuulemisessa esille tulleista seikoista.

Sisäasiainministeriö antaa pakkokeinolain mukaisesti eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain kertomuksen telekuuntelun ja -valvonnan sekä teknisen kuuntelun käytöstä samoin kuin selvityksen teknisen tarkkailun käytöstä rangaistuslaitoksissa. Tämän kertomuksen liitteenä on Tullihallituksen laatima selvitys tullin käyttämistä telepakkokeinoista. Lisäksi puolustusministeriö antaa vuosittain kertomuksen puolustusvoimissa suoritetusta teknisestä kuuntelusta.

Tuomioistuinten poliisille (2 028) myöntämien telekuuntelulupien määrä jatkoi edelleen kasvuaan. Edellisenä vuonna lupia oli myönnetty 1 840. Tullille lupia myönnettiin edellisvuotta (173) vähemmän (164). Pakkokeinolain nojalla poliisille ja tullille myönnettyjen televalvontalupien määrä jatkoi laskuaan vuonna 2004

(1 822 ja 316, vuonna 2003 vastaavat luvut olivat 1 984 ja 390).

Oikeusasiamiehellä on ollut tärkeä rooli telepakkokeinojen valvonnassa ja valvontajärjestelmien kehittämisessä. Laillisuusvalvonta voi kuitenkin ainoastaan täydentää hallinnon sisäisiä valvontamekanismeja. Lisäksi on syytä korostaa pakkokeinolainsäädäntöä soveltavien tuomioistuinten asemaa ja tehtäviä pakkokeinojen kohteiden oikeusturvan kannalta.

Perustuslakivaliokunta on aiemmin kiinnittänyt huomiota pakkokeinolainsäädännön puutteisiin ja pitänyt tärkeänä lainsäädännön kokonaisuudistuksen aikaansaamista. Tavoitteena tulee valiokunnan mielestä olla perusoikeusjärjestelmän vaatimukset täyttävä, selkeä ja johdonmukainen sääntelykokonaisuus. Tämän tavoitteen saavuttaminen saattaa edellyttää pakkokeinolainsäädännön uudistamista muiltakin kuin telepakkokeinoja koskevilta osilta. Samalla on tärkeää ennakkoluulottomasti kokonaisuudesta käsin arvioida nykyisten oikeusturva- ja valvontajärjestelmien kehittämistarpeita ja valmistella tarvittaessa ehdotukset lainsäädännön uudistamiseksi näiltäkin osin (PeVL 11/2005 vp, s. 3/I). Valiokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvoston piirissä jatketaan toimenpiteitä pakkokeinolainsäädännön kokonaisuudistuksen aikaansaamiseksi.

Poliisimiehellä on poliisilain mukaan oikeus käyttää tiettyjen rikosten estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi peitetoimintaan tai valeostoihin perustuvia menetelmiä. Sisäasiainministeriön on poliisilain 32 a §:n mukaan annettava vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomus peitetoiminnan käytöstä. Poliisille peitetoiminta merkitsee valtuuksia toimia tiettyissä rajoissa vastoin rikosoikeudellisia kieltoja. Valtuuksien käyttöön on perus- ja ihmis-oikeuksiin liittyvien näkökohtien takia suhtauduttava varsin varovasti (PeVL 5/1999 vp, s. 4—6). Oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnalla on tärkeä merkitys peitetoiminnan valvonnan seurannassa.

Päätösehdotus

Perustuslakivaliokunta ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy kertomuksen ja

*että tämä mietintö lähetetään tiedoksi
sekä eduskunnan oikeusasiamiehelle
että hallitukselle myös valtioneuvoston
oikeuskanslerin tietoon saatettavaksi.*

Helsingissä 13 päivänä helmikuuta 2007

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Kimmo Sasi /kok	Markku Rossi /kesk
vpj.	Arja Alho /sd	Simo Rundgren /kesk
jäs.	Heidi Hautala /vihr	Seppo Särkiniemi /kesk
	Roger Jansson /r	Ilkka Taipale /sd
	Johannes Koskinen /sd	Astrid Thors /r
	Annika Lapintie /vas	vjäs. Veijo Puhjo /vas.
	Klaus Pentti /kesk	

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Sami Manninen
valiokuntaneuvos Petri Helander.